

פרפראות פאר

נלקט מכתבי המחבר ר' ישראל אברהם ב"ר יהודה אריה לייב יוד
ז"ל לזכותו ולעילוי נשמתו

הקב"ה שוחט ליצר הרע שלא יהיה קטיגור לעם ישראל אות ט

מפתח אחרי תשפ"ה

א, בית שני שהיה בו שנאת חנם לא נרמז בפסוקו של אהרון
ב, ביאור המהר"ל למה היה מחזירן למכתשת בערב יום כיפור
ג, טעם לקטורת שמכפר על לשון הרע
ד, עוד יש לתת טעם שביו"כ הקטורת דקה מן הדקה
ה, במשל לגנב שגנב מבית המלך מבאר המהר"ל אין קטיגור נעשה סניגור
ו, מפני מה זכה חזקיה שדורו היה ראש וראשון לכל הדורות בתורה
ז, אדם להבל דמה מכוון לשלש עבירות שאין אדם ניצול ע"י המהרש"א
ח, ולמה אין מערבין בה דבש והרי אין אדם יכול לעמוד בה
ט, הקב"ה שוחט ליצר הרע שלא יהיה קטיגור לעם ישראל
י, ביאור אומרים ז"ל עצומו של יום מכפר
יא, לפי שמותר להתפלל עם העברניים אומרים ביו"כ בשכמל"ו בקול רם
יב, כיצד השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום
יג, מניין למדו שעל שהיתה עיניהם צרה בתורה מתו תלמידי רבי עקיבא

מפתח קדושים תשפ"ה

א, ביאור המהר"ל בהבדל בין קדושה באיסורים לקדושה באכילה
ב, ישראל קדושים הן ביאור התוס' וביאור המהרש"א
ג, יש לתרץ קושיית התוספות ע"י דברי רפב"י עצמו
ד, בירור בדברי רש"י בין קדושה באיסורים לקדושה באכילה
ה, ביאור קדושים תהיו קדושים הן

ו, תיקון המדות בימי הספירה ע"י מ"טמונים תחפשה
ז, כיצד השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום קושיית התוספות
ח, כדי לאמת אצלנו האמונה בידיעה והבחירה נאמר ואהבת לרעך כמוך
ט, ביאור הבני יששכר איך אפשר לדון רשע גמור לכף זכות
י, בירור בעניין רשע גמור אם יש לדונו לכף זכות יא, ביאור דעלך סני לחברך לא תעביד שאמר בלשון ארמי
יב, יכול ת"ח להיות נוקם ונוטר בתנאי שיהיה כנחש
יג, ביאור לא תעמד על דם רעך בדרך צחות ע"י המהר"ל והמהרש"א
יד, במה זכה חזקיהו המלך שדורו היה ראש וראשון לכל הדורות בלימוד התורה
טו, טעם לסמיכות ואהבת לרעך כמוך, אל לא תקם ולא תטר
טז, הצד השווה בין פיגול ונוטר לעבודה זרה
יז, ביאור סמיכות פיגול ונוטר לע"י ע"י עולם שנה נפש
יח, ביאור, למה משמר שבת, וכהלכתו, מוחלין לו על עבודה זרה
יט, ואהבת לרעך כמוך והוי דן את כל האדם לכף זכות
כ, עניין סמיכות ואהבת לרעך אל לא תקום ולא תטור
כא, ביאור ע"י העקידה
כב, מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון ביאור בטעם איסור ערלה
כג, טעם לאיסור ערלה בדרך הרמב"ם והרמב"ן
כד, בבנין אריאל מוכיח מהמדרש שאין זה הטעם
כה, הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה
כו, ניתן לשנות את הטבע

א, בית שני שהיה בו שנאת חינם לא נרמז בפסוקו של אהרן

כתיב (ויקרא ט"ז ג') **בזאת** יבא **אהרן** אל הקדש
כתב רש"י "**בזאת**", גימטריא שלו, **ד' מאות**
ועשר רמז לבית **ראשון**, ע"כ, פירוש, שיעמוד
הבית 410 שנים והכהנים יעשו בו את
העבודה,

הקשו המפרשים, למה רמזה תורה לבית
ראשון בלבד, **ולבית שני לא, יש לבאר**,
כדלקמן,

איתא בגמרא (יומא ט' ע"ב), **מקדש שני** שהיו
עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני
מה חרב, מפני שהיתה בו **שנאת חנם**,

איתא במשנה (אבות פרק א') **הוי מתלמידיו של**
אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את
הבריות וכו', **מבואר**, כי דרכו של **אהרן**
היתה, ההיפוך **משנאת חינם**,

לפי"ז מובן, מכיון שבזמן בית שני לא הלכו
בדרכו של אהרן, לכן לא נרמז בפסוקו של
אהרן הרמז לבית שני, רק לבית ראשון,

ב, ביאור המהר"ל למה היה מחזירן למכתשת בערב יום כיפור

כתיב (ויקרא ט"ז י"ב) "ולקח מלא המחתה
גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו
קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת",
וברש"י, (מיומא מ"ה ע"א) **דקה**, מה ת"ל דקה,
והלא כל הקטורת **דקה** היא שנאמר (שמות ל'
ל"ו) ושחקת ממנה **הדק**, אלא שתהא **דקה מן**
הדקה, שמערב יום הכפורים היה מחזירה
למכתשת,

איתא בגמרא, (כריתות ו' ע"ב), ושלש מנין
יתירין שמהן כ"ג מכניס מלא חפניו ביום
הכפורים, נותן אותה למכתשת בערב יום
הכפורים, ושוחקן יפה יפה, כדי שתהא **דקה**
מן הדקה, כדתניא דקה מה ת"ל והלא כבר
נאמר ושחקת ממנו הדק מה ת"ל דקה כדי
שתהא **דקה מן הדקה**, ע"כ

איתא בגמרא (ערכין ט"ז ע"א) תנא דבי רבי
ישמעאל על מה **קטרת** מכפרת על **לשון הרע**

אמר הקדוש ברוך הוא יבא דבר שבחשאי
ויכפר על מעשה חשאי,

בדרשות המהר"ל מבואר כי ביו"כ מכפר גם על אבק לשוה"ר

בענין זה, דרוש נאה יש, **בדרשות מהר"ל** -
דרוש לשבת תשובה (בסוף ספר באר הגולה,
דרוש משנת שד"ם, עמוד פ"א) **וז"ל**, ובפרק גט
פשוט (ב"ב קס"ה, א') אמר רב יהודה אמר רב,
רוב בגזל, ומיעוט בעריות, והכל **בלשון הרע**,
לשון הרע סלקא דעתך, אלא הכל **באבק לשון**
הרע.

ולכך יש שני קטורת ביום הכפורים, האחד
על **לשון הרע** ממש והשני על **אבק לשון הרע**.
ולפיכך אמרו במסכת יומא (מ"ה ע"א) ומלא
חפניו קטרת סמים דקה, **דקה מן הדקה**
שבערב יום הכפורים, מחזיר הקטורת
למכתשת עד שהיא דקה מן הדקה.

וזה, מפני כי הקטורת הנוסף ביום הכפורים
הוא בשביל **אבק לשון הרע**, ולכך צריך **אבק**
גמור שהוא על **אבק לשון הרע**. ומפני שאמרו
והכל **באבק לשון הרע**,

ורצה לומר שאי אפשר לאדם במה שהוא אדם
להיות נשמר מזה, ולכך, בשאר ימות השנה
אין ראוי שיהיה כפרה מיוחדת על זה. אבל
ביום הכפורים שאדם הוא במדרגת המלאך
יש לסלק את חטאו עד שיהיה כמו מלאך,

ולכך ביום זה ראוי שיהיה קטורת זה לפני
ולפנים שאין מקום ראוי לבא רק ביום
הכפורים בלבד ושם מכפר על החטא הזה עד
שהוא טהור לגמרי כמו מלאך. **עכ"ל**
המהר"ל,

ביום כפור, יש רמז בכך שאינו **אותו פושע ישראל**, שבא להתפלל ולחזור בתשובה, ולכן שוחקין הקטורת עם **החלבנה** שבתוכו, לרמז שאינו **אותו חלבנה**, של כל השנה.

ה, במשל לגנב שגנב מבית המלך מבאר המהר"ל אין קטיגור נעשה

סניגור

כתיב, (ויקרא ט"ז ד) "כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם", **כתב רש"י**, מגיד שאינו משמש לפניו בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ, שיש בהם **זהב**, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור,

איתא בגמרא (ראש השנה דף כו עמוד א) אמר רב חסדא, מפני מה אין כהן גדול נכנס **בבגדי זהב לפני ולפנים** לעבוד עבודה - לפי שאין קטיגור

נעשה סניגור. כתב רש"י (ראש השנה כו א) אין קטיגור - זהב העגל, ושופר של פרה נמי קטיגור דעגל הוא.

כתיב (ויקרא ט' ב') "ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימים והקרב לפני ה'",

כתב רש"י קח לך **עגל** - להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא ע"י **עגל** זה על מעשה **העגל** שעשה,

והקושיה כי רבה ומפורסמת, הלא איתא (ראש השנה כ"ו ע"ב) דאין קטיגור נעשה סניגור,

תירוץ המהר"ל על דרך המשל

כתב המהר"ל (גור אריה ויקרא פרשת שמיני פרק ט פסוק ב), **להודיע שמכפר לו**, יש מקשים, והלא אין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כו.), ואיך היה עגל מכפר על מעשה העגל שעשאו, ואין זה קשיא,

יש לבאר על דרך משל, למי שגנב מבית המלך כלי נאה אשר בו ישתה המלך, ופעם אחד בא לפייסו שיתן לו במתנה מדינה אחת, ועשה כלי אחת כצורת אותו כלי שגנב, ובא לפייסו

ג, טעם לקטורת שמכפר על לשון הרע

כתיב (ויקרא ט"ז י"ב), "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה', ומלא חפניו קטרת סמים דקה" וגו',

איתא בגמרא (ערכין ט"ז ע"א), **ולשון הרע בקטרת**, דתניא ר' חנינא, למדנו לקטרת **שמכפרת**, דכתיב (במדבר י"ז י"ב) "**ויתן את הקטרת ויכפר על העם**", ותנא דבי רבי ישמעאל, על מה קטרת מכפרת על **לשון הרע**, אמר הקדוש ברוך הוא יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי, ע"כ,

איתא בגמרא (כריתות ו' ע"ב), א"ר חנא בר בזנא א"ר שמעון חסידא, כל תענית שאין בה **מפושעי ישראל** אינה תענית, שהרי **חלבנה** ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני הקטרת, ע"כ,

אפשר לתת טעם לכך שהקטורת מכפר על לשון הרע, מכיוון ורואה האדם כי יש לצרף **מפושעי ישראל** לכל תענית, אז יתן האדם לנפשו לומר, כי אין לדבר **לשון הרע על פושעי ישראל**, ויש לו לחזור בתשובה על לשון הרע שדיבר, ומכיוון ומחשבה זו באה לו ע"י **הקטורת**, שממנה לומדים לצרף פושעי ישראל, לכן באה **הקטורת ומכפרת על לשון הרע**.

ד, עוד יש לתת טעם שביו"כ הקטורת דקה מן הדקה

ואפשר לומר עוד, שלפיכך היו בערב יום הכיפורים שוחקין הקטורת **הדק היטיב** שתהא **דקה מן הדקה**, מכיוון שבכל ימות השנה, אנו צריכין לצרף גם **פושעי ישראל**, כבסממני הקטורת, כמובא לעיל,

אך ביום הכיפורים אנו **מתירין** להתפלל עם **העברניים**, וזאת כיון שבאים לחזור בתשובה ביום הגדול והנורא, לפיכך הפושע ישראל **שבכל ימות השנה מצטרף כפושע ישראל**,

וברש"י סלמנדרא, הסך **מדמה** אין האור שולט בו,

באותו כלי שיתן לו המתנה, והנה יהיה קטיגור עליו, מפני שהמלך יזכור לו שהוא גנב, שגנב כלי נאה שלו כדמות זה, ובזה שייך 'אין קטיגור נעשה סניגור'.

אפשר לתת טעם במה זכה חזקיהו שדורו היה ראש לכל הדורות בלימוד התורה שעיסוקם רק בתורה

איתא בגמרא (סנהדרין צ"ד ע"ב), באריכות על עניין גודל לימוד התורה שהיה בימי חזקיהו, עיי"ש ובמהרש"א, **אפשר לומר**, דלא מצינו בכל איסורים שבתורה, שנאמר **ונתתי פני, ואתן את פני, רק במעביר בנו למולך, ובאיסור דם, ומשום שזכה**

אבל אם היה בא לפייס החטא שגנב, והיה עושה כלי זה כדמות זה שגנב, והחזירו למלך, בזה אדרבא, מכפר לו מה שעשה, כי בדבר שחטא בו יפויס המלך. ולפיכך כאן שהעגל בא לכפר על מעשה העגל שעשה, שייך שפיר בזה להביא קרבן עגל לכפר, ולא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור,

אלא בכהאי גוונא כמו כהן ביום הכפורים אל יכנס בבגדי זהב, דאין קטיגור נעשה סניגור, דביום הכפורים אינו רוצה לכפר על מעשה עגל רק על שאר חטאים, ואם יכנס בבגדי זהב לכפר על שאר חטאים יהיה קטיגור, ויקטרג, המה עשו העגל זהב ועכשיו רוצה לכפר בו שאר עבירות,

אבל במקום שהוא בעצמו בא לכפר על אותו חטא, יותר טוב אם ישוב בתשובה באותו דבר בעצמו. **עכ"ל המהר"ל.**

ז, אדם להבל דמה מכוון לשלש

עבירות שאין אדם ניצול ע"ד

המהרש"א

כתיב (ויקרא פרק יז פסוק יא) "כי נפש הבשר בדם הוא, כי הדם הוא בנפש יכפר",

איתא בגמרא (סוטה דף ה עמוד א) א"ר יוחנן, **אד"ס** - א"פר, ד"ס, מ"רה; פירש"י, אדם, למה נקרא שמו אדם שהוא אפר דם מרה, כלומר כולו הבל,

כתב המהרש"א אד"ס אפר דם מרה, הכוונה שיזכור אדם שפלותו שבחיו כי יסודו מעפר כמ"ש וייצר ה' אלהים את האדם עפר, שהוא החומר הפשוט השפל שבכל ד' יסודות,

איתא בגמרא (בבא בתרא דף קסד עמוד ב) אמר רב עמרם אמר רב, **שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום**, הרהור עבירה, ועיון תפלה, ולשון הרע. ע"כ,

ו, מפני מה זכה חזקיהו שדורו היה

ראש וראשון לכל הדורות בתורה

כתיב (ויקרא י"ז י) "ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם **ונתתי פני בנפש האכלת את הדם**",

כתיב (ויקרא כ' ג') "ואני **אתן את פני באיש** ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו **נתן למלך**", ובשתי המקומות פירש רש"י (מתורת כהנים) **פונה אני מכל עסקי ועוסק באיש** ההוא,

איתא בגמרא (סנהדרין ס"ג ע"ב) אף חזקיה מלך יהודה ביקש אביו לעשות לו כן אלא שסכתו אמו סלמנדרא, ע"כ

כתב רש"י, לעשות לו כן לשורפו באש כמו הספרים, אלא שסכתו אמו סלמנדרא,

ח, ולמה אין מערבין בה דבש והרי אין אדם יכול לעמוד בה

איתא בגמרא (ירושלמי יומא כ"ג ע"א) תניא בר קפרא אומר, אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים לחצאין. ועוד תני בר קפרא, אלו היה נותן בה קורטוב של דבש **אין אדם יכול לעמד מפני ריחה**. ולמה אין מערבין בה דבש. **מפני שהתורה אמרה** כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו, ע"כ,

וקשה, כיון שאמר **שאין אדם יכול לעמוד מפני ריחה**, זה עצמו טעם מספיק שלא ליתן בה דבש, אז למה באה השאלה, **ולמה אין מערבין בה דבש**.

אלא שמכאן למדנו, כי אעפ"י שיש טעם לדבר, אנו אין לנו לקיים הדבר, רק **מפני, שהתורה אמרה**, ולא בגלל סיבות אחרות.

ט, הקב"ה שוחט ליצר הרע שלא יהיה קטיגור לעם ישראל

תפקידו המשולש של היצר הרע

איתא בגמרא, (בבא בתרא דף טז עמוד א) במתניתא תנא, יורד ומתעה ועולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה, ע"כ,

כתב רש"י (בבא בתרא דף טז עמוד א) הכי פירושו, **היצר הרע**, יורד למטה ומתעה את הבריות לחטוא, ועולה למעלה ומרגיז את **חמת המלך** בהשטנותו, נוטל ממנו רשות **להרוג את החוטא**, ע"כ,

מבואר, כי הוא היצר הרע הוא המקטרג, והוא המלאך המות,

כיון דאשתני אינו יותר בגדר קטיגור נעשה סניגור

כתיב, (ויקרא ט"ז ד) "כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם", **כתב רש"י**, מגיד שאינו משמש לפניו בשמונה בגדים

כתב המהרש"א (ד"ה ג' עבירות אין אדם ניצול מהם בכל יום) **יש לדקדק** דמשמע לשנא דאין אדם יכול להנצל מג' **עבירות** אלו, וא"כ מאי **עבירה** שייך בהו,

ונראה לומר שם **אדם** מונח על הממוצע בין העליונים ובין התחתונים, כדאמרין אברא

אותו מן העליונים ומן התחתונים, זכה הוא מן העליונים לא זכה הוא מן התחתונים, ולכך העובדי כוכבים שלא זכו הם מן התחתונים **ואינו קרויין אדם** כדאמרין אדם אתם כו'

וישראל שזכו הם מן העליונים כמ"ש ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ובפרק אין דורשין (חגיגה ט' ע"ב) דרשו במעלת החכם כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבקות הוא, אם דומה הרב למלאך ה' צבקות יבקשו תורה מפיהו כו' כלומר **שיהיה האדם נמשך במעשיו שיהיה דומה למלאך ה' צבאות**,

וז"ש כאן אין אדם ניצול מהם כו' דהיינו העומד בשם **אדם** המונח לו ואינו מדמה עצמו למלאך, כי למה הוא נקרא **אדם** ע"ש אפר דם מרה כדאמרין בסוטה הנה מצד שהוא מוטבע בחומר מן התחתונים שנברא מעפר ואפר, אבל האיש הזוכה **ומדמה עצמו במעשיו למלאך ה'** יוכל שפיר להנצל מג' עבירות אלו, ושייך בהו לשון עבירה וק"ל, עכ"ל המהרש"א

מבואר, כי **אדם** נברא מחלק הבהמי הגשמי והחלק האלוקי השמימי, והחלק הנמיכותי שבאיש ישראל, הוא הנקרא **אדם** שהוא **הבל**, והנמשך אחריו הוא הנקרא **אדם**, ואינו רוצה להתגבר על הרצונות, ולכן בשם **עבירות** יכונה,

ובזה יש לכוון הכתוב, (תהלים קמ"ד) **אדם להבל דמה, הכתוב** (קהלת פרק ג פסוק יט) "ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל", כלומר, כאשר אדם אינו חפץ להתעלות לכיוון מלאך, והרי הוא נשאר אדם בהבלו, וזהו אדם להבל דמה,

שהוא משמש בהם בחוץ, שיש בהם **זהב**, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, ע"כ,

איתא בגמרא (ראש השנה דף כו עמוד א) אמר רב חסדא, מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה - לפי שאין קטיגור נעשה סניגור.

כתב רש"י (ראש השנה כו א) **אין קטיגור** - זהב העגל, ושופר של פרה נמי קטיגור דעגל הוא.

ומקשה הגמרא, ולא, (האם אין מקריבים דבר המזכיר את העגל) והא איכא דם פר, (והפר מזכיר את מעשה העגל)

מתרצת הגמרא, הואיל ואשתני - אשתני. כתב רש"י, **הואיל ואשתני** - להיות דם, ואין מראית הפר ניכר. (אין כאן דבר המזכיר את העגל, שיכול לקטרג).

ביאור למה הקב"ה שוחט ליצה"ר

איתא בגמרא, (סוכה דף נב עמוד א) לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע, ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכין, והללו בוכין. צדיקים בוכין ואומרים, היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים, היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה, יש להבין, למה צריך הקב"ה לשחוט היצר הרע,

יש לבאר, עפ"י מה שאמרו חז"ל שע"י השחיטה נשתנה, ואין כאן קטיגור נעשה סניגור, לפיכך הקב"ה שוחטו שלא יוכל לקטרג.

י, ביאור אומרים ז"ל עצומו של יום

מכפר

כתיב (ויקרא ט"ז ל), "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו",

איתא בתורת כהנים, עיצומו של יום מכפר, יש לבאר את לשונם של חז"ל שאמרו **עיצומו של יום**, כאילו נאמר בתורה, **בעצם היום הזה**,

כתב רש"י (דברים ל"ב מ"ח), "וידבר ה' אל משה **בעצם היום הזה**" - בג' מקומות נאמר **בעצם היום הזה**.

בנח, נאמר **בעצם היום הזה** בא נח וגו', במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו אומרים, בין כך וכך אם אנו מרגישים בו, **אין אנו מניחין אותו ליכנס בתיבה**, ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה, אמר הקב"ה, הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה,

במצרים נאמר **בעצם היום הזה** הוציא ה', לפי שהיו מצריים אומרים בכך וכך, אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחין אותן לצאת, ולא עוד אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין להם, אמר הקב"ה, הריני מוציאן בחצי היום, וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה,

במיתתו של משה נאמר **בעצם היום הזה**, לפי שהיו ישראל אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את הים, והוריד לנו את המן, והגיז לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכו',

וכך אפשר לפרש גם ביום כפור, שאומר הקב"ה לשטן ולמלאכי חבלה, לפי שאינם רוצים שהקב"ה יסלח לעמו ישראל, אומר להם הקב"ה, **בעיצומו של יום**, אני מכפר להם, וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה,

יא, לפי שמותר להתפלל עם

העבריינים אומרים ביו"כ בשכמל"ו

בקול רם

איתא בגמרא (פסחים נ"ו ע"א), תנו רבנן, כיצד היו כורכין את שמע, אומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ולא היו מפסיקין, (בין אחד

לואהבת) דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד**,

ואנן מאי טעמא אמרינן ליה, כדדריש רבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש,

תעבוד", השוה הכתוב מורא אב ואם למורא המקום,

נאמר (שמות כ' י"ב), "כבוד את אביך ואת אמך", ונאמר (משלי ג' ט') "כבוד את ה' מהונך", השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום, ע"כ,

איך ניתן להשוות כיבוד אב ואם לכבוד המקום

איתא בגמרא (קידושין ל"א ע"ב) תנו רבנן איזהו כיבוד, מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא,

וקשה, תינח דבמורא השווה הכתוב מורא אב למורא המקום, דאביו יכול לייסרו, כדכתיב, (משלי כ"ט י"ז) יסר בנך ויניחך, וכתוב (משלי י"ג כ"ד) חושך שבטו שונא בנו,

אבל בכיבוד, איך השווה כבוד אביו לכבוד המקום, דלא שייך ביה מאכיל ומשקה, מלביש

ומכסה, מכניס ומוציא, (כע"ז הקשה במהרש"א קידושין ל' ע"ב ותירץ עיי"ש),

יש לבאר, הא דאמר, השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום, שפעמים ע"י אותו כיבוד שמכבד לקב"ה, מכבד הוא גם לאביו ואמו.

דהא דהשוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום. ילפינן מהפסוק (משלי ג' ט') כבוד את ה' מהונך, ורש"י פירש, ממדרש תנחומא (פרשת ראה אות י"ב), אל תקרא מהונך אלא מגרונך, (מכל מה שחנך אפי' מקול ערב),

לפי"ז מבואר כפתור ופרח השווה הכתוב, שכאשר האב מכבד את בנו לזמר או להתפלל בקולו שערב לפניו, ע"כ הוא מכבד לאביו ולמקום גם יחד, ואז, שווים הם כבוד אב ואם וכבוד המקום,

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם, ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא חס ושלוש יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו,

אמרו לו בניו, שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, אמרו, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, באותה שעה פתח יעקב אביו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד,

אמרי רבנן, היכי נעביד, נאמרוהו לא אמרו משה רבינו, לא נאמרוהו אמרו יעקב, התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי,

אמר רבי אבהו התקינו שיהו אומרים אותו בקול רם מפני תרעומת המינין, כתב רש"י, תרעומת המינין, שלא יהו אומרים עלינו שאנו מוסיפין דבר שאינו הגון בחשאי, ובנהרדעא דליכא מינין עד השתא אמרי לה בחשאי, ע"כ,

מבואר, דבמקום דאיכא מינין אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, בקול רם, שלא יהיו אומרים עלינו שאנו מוסיפין דבר שאינו הגון בחשאי, ובמקום דליכא מינין אומרים אותו בחשאי,

לפי זה אפשר לומר, דביום כיפור, שאנו מתירים להתפלל עם העברניים, ואיכא חשש,

שלא יהיו אומרים עלינו שאנו מוסיפין דבר שאינו הגון בחשאי, לכן צריך לומר בקול רם.

יב, כיצד השווה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום

כתיב (ויקרא י"ט ג') "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו",

איתא בגמרא, (קידושין ל' ע"ב), תנו רבנן, נאמר (ויקרא י"ט ג') "איש אמו ואביו תיראו", ונאמר (דברים ו' י"ג) "את ה' אלקיך תירא ואותו

איתא במשנה (מנחות דף סח עמוד ב) העומר היה מתיר במדינה, ושתי הלחם במקדש. אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, אם הביא - פסול; קודם לשתי הלחם לא יביא, אם הביא - כשר.

איתא בגמרא, יתיב רבי טרפון וקא קשיא ליה: מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם,

אמר לפניו יהודה בר נחמיה: לא, אם אמרת קודם לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדיוט, תאמר קודם לשתי הלחם שהותר מכללו אצל הדיוט? **שתק רבי טרפון**,

צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה. (שמח) אמר לו רבי עקיבא: יהודה, צהבו פניך שהשבת את זקן, (כלומר, שמח אתה שנצחתו) **תמהני אם תאריך ימים**,

אמר רבי יהודה ברבי אלעאי, אותו הפרק **פרס הפסח היה, כשעליתי לעצרת** שאלתי אחריו, יהודה בן נחמיה היכן הוא? ואמרו לי: נפטר והלך לו. ע"כ,

יש לומר, שרבי עקיבא עצמו שעמד בין פסח לעצרת וחשב בתלמידיו שאבדו, ואמר לרבי יהודה בר נחמיה, תמיהני, אם תאריך ימים, וכך היה, י"ל שמכאן היה רבי עקיבא עצמו למד שמפני שהיתה **עיניהם צרה בתורה**.

יג, מניין למדו שעל שהיתה עיניהם צרה בתורה מתו תלמידי רבי עקיבא

איתא בגמרא (יבמות דף סב עמוד ב) אמרו: **שנים עשר אלף זוגים תלמידים** היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד **מפני שלא נהגו כבוד זה לזה**, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם, ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו **מפסח ועד עצרת**, ע"כ,

איתא במדרש (קהלת רבה פרשה יא ו'), רבי עקיבא אומר **שנים עשר אלפים תלמידים** היו לי מגבת ועד אנטיפרס וכולן מתו בחיי בין פסח לעצרת,

ובסוף העמידו לי שבעה ואלו הן, רבי יהודה ורבי נחמיה ורבי מאיר ורבי יוסי ורבי שמעון בן יוחאי ורבי אליעזר בנו של ריה"ג ורבי יוחנן הסנדלר, אמר להם הראשונים לא מתו אלא **מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה**

אתם לא תהיו כן מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה, ע"כ,

יש לתת לב בשינויים בין הגמרא למדרש

בגמרא איתא, שנים עשר אלף זוגים, כלומר עשרים וארבע אלף, **ובמדרש**, שנים עשר אלף תלמידים

בגמרא איתא, חמישה תלמידים, **ובמדרש** שבעה תלמידים,

בגמרא איתא, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, **ובמדרש** מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה

יש לבאר, מה שאמרו במדרש שהיתה עיניהם צרה בתורה ולכן מתו, למדו כן מדברי רבי עקיבא עצמו כדלהלן,

קדושים תשפ"ה

א, ביאור המהר"ל בהבדל בין

קדושה באיסורים לקדושה באכילה

כתיב (ויקרא פרשת קדושים י"ט ב') "קדשים תהיו כי קדוש אני ידוד אלקיכם",

כתב רש"י כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה שם אתה מוצא קדושה,

כתיב (שמות כ"ב ל') "ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו",

כתב רש"י, אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות הרי אתם שלי ואם לאו אינכם שלי,

כתיב (ויקרא פרשת שמיי י"א מ"ד) כי אני ידוד אלקיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשיכם בכל השרץ הרמש על הארץ, כי אני ידוד המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים והייתם קדשים כי קדוש אני,

קושיית הרא"ם

מבואר בכתובים, כי קדושים תהיו הוא ע"י שתהיו פרושים משקוצי נבילות וטריפות, ולא תטמאו בכל השרץ הרמש על הארץ, וכאן בפרשתינו נאמר, קדושים תהיו, ע"י שתהיו פרושים מכל גדר ערוה,

תירוץ המהר"ל לבאר ההבדל בין קדושה באכילה

לבין קדושה באיסורים

כתב המהר"ל בספר גור אריה (שמות כ"ב ל'),

אין לומר דווקא גבי עריות תמצא קדושה דהא תמצא בפירוש קדושה אצל שקצים, דהא כתיב, (ויקרא יא, מד), "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, ולא תטמאו את נפשיכם בכל השרץ הרמש על הארץ",

לכך נראה דחילוק יש, דמה שאמרו 'כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה שם אתה מוצא גדר קדושה', רוצה לומר שפרישת הערוה בעצמה הוא הקדושה, ועל ידי פרישת ערוה הוא נעשה קדוש.

אבל על ידי פרישת שקוצי נבילות, אין נעשה קדוש, רק שהכתוב אומר שיהיו נשאים בקדושתן ולא יאכלו נבילות, שאם יאכלו נבילות אינם קדושים. נמצא, אין פרישת שקוצי נבילות גורם, רק שיהיו נשאים בקדושתם.

וטעם יש בדבר, שהרי יצרו של אדם תאב לערוה, לפיכך כאשר פרוש מן הערוה מביא קדושה. אבל אין יצרו תאב לשקוצי נבילות, ולפיכך אין הפרישה מהם מביא קדושה, רק שמעמיד אותו בקדושה, עכ"ל המהר"ל,

מבואר בדבריו, כי ההפרשה מאיסורים הוא סיבה וגורם לקדושה שתבוא על האדם, וההפרשה ממאכלות הם סימן להישארות הקדושה על האדם,

דברי המהר"ל מדוייקים בכתובים

יש לומר, כי דברי המהר"ל מדוייקים כפתור ופרח בלשון הכתובים, דבפרשתנו נאמר קדושים "תהיו", כלומר שע"י הפרישה תהיו קדושים, פירוש שתיעשו ע"כ קדושים,

אך בפרישה מאיסורי אכילה נאמר והייתם קדושים, וקדושים תהיון, שאין פירושו בהכרח שתיעשו קדושים ע"י הפרישה, כמו בפרישה מאיסורים, אלא שתשארו בקדושתכם, ואלו הם דברי המהר"ל, המדוייקים בפסוקים,

ואך לפלא שלא הוסיף המהר"ל הדיוק בלשון הפסוקים.

ב, ישראל קדושים הן

ביאור התוס' וביאור המהרש

איתא בגמרא (חולין ז' ע"ב) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, שמע רבי (דהוה קאתי ר' פינחס), נפק לאפיה, אמר ליה, רצונך סעוד אצלי, אמר לו הן, צהבו פניו של רבי, פירש"י, שמח, מפני שלא היה ר' פינחס רגיל ליהנות משל אחרים, כדלקמן,

פרפראות פאר

אמר לו, (רפב"י) כמדומה אתה שמודר הנאה מישראל אני, **ישראל קדושים הן, יש רוצה ואין לו, ויש שיש לו ואינו רוצה**, וכתיב (משלי כ"ג ו') "אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמותיו כי כמו שער בנפשו כן הוא, אכול ושתה יאמר לך, ולבו בל עמד", ואתה רוצה ויש לך,

מיהא השתא מסרהיבנא (אני ממהר) דבמלתא דמצוה קא טרחנא כי הדרנא אתינא עיילנא לגבך, ע"כ,

איך נקראו קדושים אם יש

לו ואינו רוצה לתת קושית התוס'

כתבו התוספות (חולין ז' ע"ב ד"ה ויש שיש לו ואינו רוצה), ואפ"ה איקרו **קדושים**, מפני שמזמן את חבירו לאכול אצלו מפני הבושת, ע"כ,

פירוש, אפילו אם אינו רוצה לתת אבל הוא בכל זאת נותן מפני הבושה בכל זאת נקרא **קדוש**, דברי התוספות,

ביאור המהרש"א ישראל קדושים הרי הם כהקדש

שיש בו מעילה לנהנה

כתב המהרש"א, **ישראל קדושים** הם כו'. עיין בפרש"י ותוספות, ול"נ לפרש דה"ק אין אני מודר הנאה, אבל **ישראל קדושים** הם, **והנהנה מהם כאילו נהנה מדבר קדוש**, וכאילו מעל, דיש רוצה ואין לו, ואסור ליהנות ממנו, **כדאמרינן** אסור ליהנות מסעודה שאינה מספקת לבעליה,

ויש שיש לו ואין רוצה ואסור ליהנות ג"כ ממנו, דכתיב (משלי כ"ב ו') אל תלחם גוי, ובמסכת (סוטה ל"ח ע"ב) אמרי' הנהנה מצרי עין עובר בלאו שנאמר אל תלחם וכו', וק"ל, **עכ"ל המהרש"א**,

ג, יש לתרץ קושיית התוספות

ע"י דברי רפב"י עצמו

איתא בגמרא (עבודה זרה כ' ע"ב), **מכאן א"ר פנחס בן יאיר**, תורה מביאה לידי זהירות, וכו' וכו', טהרה מביאה לידי **קדושה**,

אחרי קדושים תשפ"ה

כתב המהרש"א (עבודה זרה כ' ע"ב), ואמר טהרה מביאה לידי **קדושה** והיא **הסעודה**, **שצריך האדם לקדש באכילתו**, וכן כתיב באסורי מאכלות **והתקדשתם והייתם קדושים וגו'**

וס"פ אלו דברים, (ברכות נ"ג ע"ב) דרשינן ליה בקדושת הסעודה והתקדשתם אלו מים הראשונים שצריך האדם לאכול חוליו בקדושה על טהרת תרומה ורמזו בזה **קדש עצמך במותר לך**, ע"כ,

ביאור דברי רפב"י ע"י דברי עצמו

לפי"ז יש לפרש, דברי רבי פנחס בן יאיר, **ישראל קדושים הן**, עפ"י דברי עצמו, דהזהיר באכילתו הרי הוא אקרי **קדוש**, ולפיכך הריני רוצה **לקדש עצמי באכילה**, **במותר לי**, ואין אני מודר הנאה מישראל, אך אינני רוצה להינות משל אחרים. ולפי"ז לא תיקשה קושית התוס' איך איקרו קדוש מי שיש לו ואינו רוצה, דכונת רפב"י היתה לומר על עצמו שרוצה לקדש עצמו,

ד, בירור בדברי רש"י

איתא בגמרא (חולין ז' ע"ב) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, שמע רבי (דהוה קאתי ר' פינחס), נפק לאפיה, אמר ליה, רצונך סעוד אצלי, אמר לו הן, צהבו פניו של רבי, **פירש"י**, שמח, מפני שלא היה ר' פינחס רגיל ליהנות משל אחרים, **כדלקמן**, אמרו עליו על ר' פנחס בן יאיר, **מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו**, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו,

יש להבין בדברי רש"י שאמר, שלא היה ר' פינחס רגיל, ליהנות משל אחרים, איך אמר "רגיל" אם הגמרא אומרת **שמימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו**,

יש לבאר עפ"י דברי המהרש"א

מהרש"א (חולין דף ז עמוד ב ד"ה) מימיו לא בצע על פרוסה, **בצע** ברכת המוציא משמע כפרש"י, ואפילו ברכת המוציא לא בצע מפרוסה שאינו שלו, אבל משלמה שאינו שלו, הוה ברך ברכת המוציא אם לא היה לו משלו אלא פרוסה,

והעומר של **שעורים** הוא חיי נפש הבהמה כדאמרי' פ"ק דפסחים (דף ג' ע"ב) שעורים נעשו יפות א"ל צא ובשר לחמורים, ובמס' סוטה (ט"ו) אמרי' תביא מנחת שעורים שהוא מאכל בהמה,

ושתי הלחם של חטין היו, והוא חיי נפש האדם, כפרש"י בשמעתין. דר' יהודה לטעמיה דס"ל בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין ע"י ע"ב) דעץ הדעת שאכל אדם הראשון **חטה** היה, שאין התינוק יודע כו' וע"ש בחדושונו,

והוא מבואר, שאמר הכתוב מהחל חרמש גוי שהוא **קציר שעורים** תחל לספור שבעה שבועות שהוא יום **קציר חטים** שהם ב' הלחם, **והכונה בו**, כי בצאתם ממצרים שנקראו חמורים והיו ישראל גם כן בלא מצות לא היו ראויים רק למאכל בהמה שהן **שעורים** כמ"ש צא ובשר לחמורים, עד ספירת ז' **שבועות** ע"ש **וכמ"ט מונים** תחפשנה, שהוכנו אז לדעה שמביא **מאכל חטים** שאז קבלו התורה, וע"כ מביא ב' הלחם מחטים **שמביא הדעת** כדאמרי' בפ' בן סורר וע"כ אמרו בפ' מי שמת (ב"ב קמ"ז). י"ט של עצרת ברור זרעו חטין כמפורש שם, וע"כ אמר, מהחל חרמש בקמה שהוא קציר **שעורים** **מאכל בהמה** תספור נ' יום עד הבאת ב' הלחם שבאה מן החטין, **לקבל דעה וחכמת התורה**, ע"כ לשון המהרש"א

תיקון המדות ע"ד הרמח"ל במסילת ישרים הוא על פי סדרו של רבי פנחס בן יאיר

איתא במשנה (סוטה פרק ט' משנה ט"ו) רבי פנחס בן יאיר אומר, זריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדשה, וקדשה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא, ויראת חטא מביאה לידי חסידות, וחסידות מביאה לידי רוח הקדש. ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים, ותחית המתים באה על ידי אליהו זכור לטוב, אמן:

איתא בגמרא (עבודה זרה דף כ עמוד ב) מכאן א"ר פנחס בן יאיר: תורה מביאה לידי

דשלמה ופרוסה שלמה קודמת לברכת המוציא וק"ל, עכ"ל המהרש"א,

לפי"ז נחא פירש"י שאמר שלא היה **רגיל**, כי פעמים שכן בצע אשלימה שאינה שלו, ואינו מודר הנאה.

ה, ביאור קדושים תהיו קדושים הן

כתיב (ויקרא יט ב') **קדושים תהיו** לשון **עתידי**, **איתא** (חולין ז' ע"ב) ישראל קדושים הן, לשון **הווה**,

יש לבאר, ההבדל בין הווה לעתידי, כי **בהווה** מדבר על תכונות האדם לטוב ולרע כמ"ש, יש מי שרוצה, יש מי שאינו רוצה,

ועתידי זה העבודה **להתקדש** כמה שיותר, **וזהו קדושים תהיו**,

ו, תיקון המדות בימי הספירה ע"ד כמ"ט מונים תחפשנה

איתא בגמרא (ראש השנה דף טז עמוד א) **תניא**, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא: מפני מה אמרה תורה הביאו **עומר בפסח** - מפני שהפסח זמן תבואה הוא; אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות.

ומפני מה אמרה תורה הביאו **שתי הלחם בעצרת** - מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא; אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן.

ומפני מה אמרה תורה **נסכו מים בחג** - אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ע"כ,

כתב המהרש"א הביאו עומר, שהפסח זמן תבואה, חשיב בכאן ג' דברים שהם חיי ג' נפשות שבעולם, שהם **נפש הצומח** ו**נפש הבהמה** ו**נפש האדם**,

כי **המים** בחג הם חיי נפש **הצומח**,

תעבוד", השוה הכתוב **מורא** אב ואם **למורא** המקום,

נאמר (שמות כ' י"ב), "**כבד את אביך ואת אמך**", ו**נאמר** (משלי ג' ט') "**כבד את ה'** מהונך", השוה הכתוב **כבוד** אב ואם **לכבוד** המקום, ע"כ,

איך ניתן להשוות כיבוד אב ואם לכבוד המקום

איתא בגמרא (קידושין ל"א ע"ב) תנו רבנן איזהו כיבוד, מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא,

וקשה, תינח **דבמורא** השווה הכתוב **מורא** אב **למורא** המקום, דאביו יכול לייסרו, כדכתיב, (משלי כ"ט י"ז) יסר בנך ויניחך, וכתוב (משלי י"ג כ"ד) חושך שבטו שונא בנו,

אבל בכיבוד, איך השווה כבוד אביו לכבוד המקום, דלא שייך ביה מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא, (כע"ז הקשה במהרש"א קידושין ל' ע"ב ותירץ עיי"ש),

יש לבאר, הא דאמר, השוה הכתוב **כבוד** אב ואם **לכבוד** המקום, שפעמים ע"י אותו כיבוד שמכבד לקב"ה, מכבד הוא גם לאביו ואמו.

דהא דהשוה הכתוב **כבוד** אב ואם **לכבוד** המקום. ילפינן מהפסוק (משלי ג' ט') **כבד את ה' מהונך**, ורש"י פירש, **ממדרש תנחומא** (פרשת ראה אות י"ב), **אל תקרא מהונך אלא מגרונך**, (מכל מה שחנך אפי' מקול ערב),

לפי"ז מבואר כפתור ופרח השווה הכתוב, שכאשר האב מכבד את בנו לזמר או להתפלל בקולו שערב לפניו, ע"כ הוא מכבד **לאביו ולמקום** גם יחד, ואז, שווים הם **כבוד אב ואם וכבוד המקום**,

זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים, וחסידות גדולה מכולן, שנאמר: אז דברת בחזון לחסידיך ע"כ,

תוספות יום טוב מסכת סוטה פרק ט משנה טו

רבי פנחס בן יאיר כו' - ליתא בבבלי ולא בירושלמי בנוסח המשנה. ולא בגמ' דהכא. אבל בלשון אחרת שנויה **בברייתא** דספ"ק דע"ז דף כ' בבבלי. ובירושלמי פ"ג דשקלים מסכים לנוסחאתינו,

כתב הרמח"ל בהקדמה לספרו **מסילת ישרים**, **דע לך**, שלהבין היראה צריך לבקש אותה ככסף, ולחפש אותה **כמ"ט מונים**,

ע"ד הכתוב (משלי ב' ד) "אם תבקשנה ככסף **וכמטמונים תחפשנה**, אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא",

מבואר, כי תיקון המדות הוא בימי הספירה שהם **מ"ט מונים** ע"ד המהרש"א, והוא הזמן להתעלות הנפש הבהמית שהיא מאכל שעורים, לנפש האדם שהוא מאכל חיטים, והימים הם **בין פסח לעצרת**, כדרך המהרש"א.

ז, כיצד השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום קושית התוספות

כתיב (ויקרא י"ט ג') "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו",

איתא בגמרא, (קידושין ל' ע"ב), תנו רבנן, **נאמר** (ויקרא י"ט ג') "איש אמו ואביו תיראו", ו**נאמר** (דברים ו' י"ג) "את ה' אלקיך תירא ואותו

ח, כדי לאמת אצלנו האמונה בידיעה והבחירה נאמר ואהבת לרעך כמוך

כתיב (פרשת קדושים ויקרא יט יח) "לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך",

רש"י, ואהבת לרעך כמוך - אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה,

שפתי חכמים רש"י רוצה לומר כי במצוה זו נכלל כל התורה כמו שאמר הלל הזקן **מאי דסני לך לחברך לא תעביד** זהו כל התורה כולה ואידך פירושו הוא,

ילקוט שמעוני תורה (פרשת קדושים רמז תריג) ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה,

ט, ביאור הבני יששכר איך אפשר לדון רשע גמור לכף זכות

איתא במשנה (אבות פ"א מ"ו) והוי דן את כל האדם לכף זכות,

בני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר י - חקת התורה) הגם שהאדם הוא בן שכל, ואפילו בעל רוח הקודש ויודע אשר שבע תועבות בלב הרשע ונתאמת ענין הרשע אצלו בידיעה ברורה, א"כ איך ידונו לכף זכות

ביאור הבני ע"ד הידיעה והבחירה

ונ"ל לתרץ, ידוע עפ"י התורה ידיעתנו ית"ש אינה מכרחת **להאדם בעל הבחירה**, שהבחירה חפשיית אצלו, דאי לא תימא הכי אם כן אין כאן שכר ועונש כיון שאין בחירה, והתורה בכל פינת יסודתיה מלאה מיעודת שכר ועונש, הנה מוכח מזה **שהבחירה חפשיית**,

וג"כ ידיעתנו ית"ש מוכח לרבבות מן התורה כענין אמרו ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך [שמות ג יט], והנך רואה ידיעה ובחירה ב' העניינים מתאמתים לנו באמונת התורה, **ואין מבוא לשכל האנושי להשיג בשכל איך יתאמתו ב' הפכיים**, וכבר דברו בזה כל שלטי הגבורים.

והנה נודע לנו מן חוקת פרשת אדומה אמיתיות ידיעה ובחירה, כאשר בארתי באריכו דבריי **בבני יששכר** (מאמרי חודש אדר מאמר י - חקת התורה)

אבל האמת הנכון שמחוייבים אנחנו עפ"י התורה להאמין בידיעה, וגם להאמין בבחירה, וזה כל יסוד התורה, **והגם** שאין דעת ושכל האדם משיג מציאות הענין האידך יתכנו ב' העניינים,

הידיעה והבחירה בספר חובת הלבבות

הנה כתב בזה החסיד הקדוש **בעל חובת הלבבות** [שער עבודת האלקים פ"ח] וזה תוכן דבריו, כיון דהידיעה ובחירה שניהם מוכרחים על פי התורה, ושכל האדם אי אפשר לו להשיג מציאות שניהם, הנה אנחנו **מחויבים להאמין אמונת אומן בשניהם**,

ואם רץ לבך למה לא הודיע הש"י בשכלינו להתבונן אמיתית ב' העניינים בשכל אנושי, תשיב אל לבך הלא נתאמת לנו שהש"י הוא **טוב ומטיב**, וכל מה שהוא לטובתינו הוא מטיב לנו, ואלו היה יודע הש"י שהמושכל הזה הוא לטובתינו היה מודיע לנו, אלא על כרחך החכמה העליונה כביכול הוא **שאין המושכל הזה לטובתינו**, ולפיכך לא הודיע לנו הש"י המושכל הזה, רק להאמין כל זה על פי אמונת התורה, **ע"כ תוכן דברי החסיד הקדוש הנ"ל**

אבל מחוייבים אנחנו להאמין על פי התורה הצדקת ב' העניינים ואין לחקור בחקירות, **כי השכל האנושי לא ישיג זה** אבל המה אמיתיים מצודקים בשכל אלקי, הגם שיש ידיעה, עכ"ז משפטי י"י אמת להעניש ולהשכיר כי הבחירה חפשיית,

הידיעה והבחירה בספר אור החיים הק'

עיין בדברי הקדוש באור החיים בראשית [ו ה, ד"ה עוד נראה] מה שפירש בדברי הרמב"ם בזה, דהיינו שאצל האדם אי אפשר לומר עליו שידע איזה דבר ולא ידע אותו דבר, כי יהיו ב' הפכיים, אבל הבורא ית"ש הנה הוא כל יכול, אפשר לומר יודע העתידות מה שהאדם עתיד

חוקת פרה אדומה וחוקת ואהבת לרעך כמוך לאמת
אצלנו האמונה בידיעה והבחירה

לעשות, ומעניש ומשכיר את האדם על עשייתו,

כי הבחירה אצלו והוא ית"ש כל יכול יודע ואינו יודע בנושא אחד, **ואין שכל האנושי מבין זה**. והנה עיין מ"ש לעיל בשם החסיד בעל חובת הלבבות שאמר אלו היה יודע הש"י שהשגת ענין הזה טוב לנו להשיגו בודאי היה נותן כח בשכלינו להשיגו כי ידענו שהוא טוב ומטיב, אלא על כרחך שיודע הש"י אשר **טוב הוא להעלים מבני אדם המושכל הזה** רק להתנהג בזה הענין על פי דרכי האמונה על פי תורה האלקית.

הבני יששכר מבאר מהו הטובה שהעלים המושכל הזה מבני האדם

ואני אמרתי בעניי להבין במעט קט, להבין איזה דבר מהו הטובה שעשה התמים דיעות שהעלים המושכל הזה מבני האדם, רק להניח הענין להאמין עפ"י יסודי התורה אשר הוא ית' כל יכול ונוכל לומר אצלו ית"ש ב' הפכיים ביחד ידע ולא ידע,

כיצד ניתן לדון אדם רשע לכף זכות

ונשכר בזה מה שנצטוינו עפ"י התורה והלכת בדרכיו [דברים כח ט], הנה גם אנחנו מחוייבים לעשות כזאת, והוא מה שנצטוינו מפי חז"ל [אבות פ"א מ"ו] **והוי דן את כל האדם לכף זכות**, הגם שהאדם הוא בן שכל, ואפילו בעל רוח הקודש ויודע אשר שבע תועבות בלב הרשע ונתאמת ענין הרשע אצלו בידיעה ברורה,

הנה האדם המשכיל זאת ישים אל לבו, והלכת בדרכיו כתיב, מה הוא ית"ש ידע ולא ידע ביחד כביכול, גם אנחנו מחוייבים לעשות כזאת. הנה הדבר הזה, היינו העלמת הענין בשכל רק להאמין באמונת התורה כנ"ל, הוא טובה גדולה לקיום התורה ולקיום העולם, ידידי הקורא תלטוש עיני שכלך ותתבונן הענין הזה, כי ילאה הקולמוס להסביר הענין הזה עלי מכתב, **עכ"ל הבני יששכר**.

מבואר בדברי הבני יששכר, כי שתי החוקים האלה גם חוקת פרה אדומה וגם חוקת ואהבת לרעך כמוך באו כדי שנאמין אמונת אומן, שגם אם אין בשכל אנושי להבין שתי הפכיים יחד, עם כל זה חיבים אנחנו להאמין בזה שהדבר קיים בעליונים, רק אין לבני אדם השכל להבין זאת וה' העלים ממנו הדבר הזה לטובתינו,

יש לומר דלפיכך ניתנו פרה אדומה ואהבת לרעך בלשון ארמי

יש לומר, בדרך הבני יששכר כי חוקות אלו נתנו כדי שהשכל האנושי שנתון תחת הבחירה אינו מסוגל להבין שני ההפכיים של הידיעה והבחירה משא"כ מלאכי עליון שאינם נתונים תחת הבחירה והתנגדות לנתינת התורה לבני אנוש, **לפיכך שתי החוקים האלו**, של פרה אדומה ואהבת לרעך נאמרים בלשון ארמי שמלאכי השרת אינם מבינים, כדאיתא (שבת י"ב ע"ב וסוטה לג ע"ב) כמבואר להלן,

איתא במדרש במדבר רבה (פרשת חקת יט, ב) **ויקחו אליך פרה אדומה, כתיב** (ישעיהו מ"ב) אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים אעשה אין כתיב כאן אלא עשיתים שכבר עשיתי לרבי עקיבא וחביריו דברים שלא נגלו למשה נגלו לר"ע וחביריו (איוב כח) **וכל יקר ראתה עינו זה רבי עקיבא וחביריו**,

בפירוש מהרז"ו כתב, **וכל יקר ראתה עינו** כמה שכתוב (סנהדרין דף ל"ח) **ולי מה יקרו ריעך אל על רבי עקיבא** וכן כאן מתיבת יקר,

כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו

איתא בגמרא (סנהדרין דף לח עמוד ב) ואמר רב יהודה אמר רב: **אדם הראשון בלשון ארמי ספר** שנאמר ולי מה יקרו רעידך אל. והיינו דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב זה ספר תולדת אדם - מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא **לאדם הראשון**, דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו. כיון שהגיע לדורו של **רבי עקיבא**

שמח בתורתו ונתעצב במיתתו, אמר ולי מה יקרו רעיד אל.

כתב המהרש"א (סנהדרין דף לח עמוד ב') אדם הראשון בלשון ארמי סיפר שנא' וכו', מבואר יפה באורך בפי' הספינה (בבא בתרא דף עה עמוד ב'), גבי עתידין צדיקים שנקראין ע"ש של הקדוש ברוך הוא ע"ש,

מהרש"א (מסכת בבא בתרא פרק הספינה דף עה עמוד ב) ולפי מה שהיה לר"ע כבוד תורה כמ"ש בסוף סוטה משמת ר"ע בטל כבוד תורה לזה אמר כשהגיע לר"ע שמח בתורתו שהגיע מהראוי לכבוד, ונתעצב במיתתו שנתבטל **כבוד תורה**, כמ"ש בסוטה,

ולי מה יקרו רעיד אל שאמר **יקר** בלשון תרגום וארמי במקום **כבוד** בלשון הקודש, בשביל המלאכים שלא יבינו בו, שכבר התרעמו על יצירת אדם ונתינת התורה לו מפני הכבוד כי המלאכים אינן מבינים בלשון ארמי וז"ש הכתוב **ואדם ביקר וגו'** ולא יבין וגו' **אדם הראשון** שאמר **ביקר** בלשון ארמי ולא אמר כבוד בלה"ק הוא מפני **שלא יבין** המלאך שהתרעם כבר בזה, וזהו אדם ביקר ולא יבין, עכ"ל המהרש"א,

לפי"ז יש לומר שרבי עקיבא שניתן לו **הכבוד** להגלותו טעם פרה, והוא ניתן בלשון ארמי, כדאיתא במדרש, **וכל יקר ראתה עינו זה רבי עקיבא וחביריו**, שנגלו לו טעמי פרה,

ומפני שטעם פרה אדומה הוא להאמין בהפכיים של הידיעה והבחירה, והמלאכים אינם בני בחירה ולא אליהם שייך אמונה זו, לפיכך ניתן בלשון ארמי,

י, בירור בעניין רשע גמור אם יש לדון לכף זכות

כתיב (ויקרא יט טו פרשת קדושים) "לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך",

איתא בגמרא, (שבועות ל ע"א) **בצדק תשפוט עמיתך** - הוי דן את חבירך לכף זכות.

איתא במשנה (מסכת אבות פרק א משנה ו) יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב וקנה לך חבר **והוי דן את כל האדם לכף זכות**,

כתב הרבינו יונה (מסכת אבות פרק א משנה ו) **הרשע הגמור**. אפי' עשה מעשה טוב ואין נראה לחוש עליו משום צד עון, יש לאדם לדון **לכף חובה**, ולומר לפנינו עשה, ואין תוכו כבדו, וכמו שנאמר (משלי כ"ו כ"ה) "כי יחנן קולו אל תאמן בו כי שבע תועבות בלבו, "וכ"כ הרמב"ם ז"ל,

מבואר, כי הבדל יש בין מאמר **המשנה** שאמר הוי דן את כל האדם, למאמר הגמרא הוי דן את חבירך, והוא אינו רשע גמור,

אך יש לעיין דגם בדברי המשנה שאמר **את כל האדם** אין לדון הרשע **לכף זכות** לדברי הראשונים,

וכבר דנו בהרחבה יתירה האחרונים בעניין הרשע אם יש לדון לכף זכות, וכאשר הבאנו לעיל דברי **הבני יששכר** דמוכח מן התורה דיש לדון **הרשע גמור** לכף זכות, ויישבו בו כל אחד בדרכו, ואריכות יש בחפץ חיים בעניין זה, הלא המה כתובים בקונטרס **הביאורים** במתיבתא (שבועות ל' ע"א), וכן בספר **יודעי בינה** המבאר על **בני יששכר** (חודש אדר מאמר י'),

גם יש לבאר, ע"ד הא **דאיתא בגמרא** (סוטה ה' ע"א) **אד"ם ר"ת א"פר ד"ם מ'רה**,

וכבר כתבו, כי לדון לכף זכות הוא כדי שהרע יראה שמחשיבין אותו ויסור מדרכו הרעה, **כהא דאיתא** (בבא מציעא פ"ה ע"א) בבנו של רבי אלעזר ברבי שמעון שסר מדרכו הרעה ע"י שהחשיבוהו,

גם יש לבאר, הא דאמר במשנה הוי דן את כל האדם ולא אמר הוי דן את האדם, לרמז את כל האדם, שהוא **הר"ת א"פר ד"ם מ'רה**, והאיש השפל כל כך בעיני רוחו, שאינו מאמין ביכולתו לסור מן הרע, בכך יש לדון לכף זכות, ובכך להגביה את רוחו, שיאמין בכוחותיו שיכול לסור מדרכו הרעה, כך נראה לי לבאר.

יא, ביאור דעלך סני לחברך לא תעבידשאמר בלשון ארמי

וכן מצינו בואהבת לרעך כמוך, שאמר הלל הזקן בלשון ארמי דעלך סני לחברך לא תעביד

פירש רש"י דעלך סני לחברך לא תעביד ריעך וריע אביך אל תעזוב (משלי כז) - זה הקדוש ברוך הוא, אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאוי שיעבור חבירך על דברך, עכ"ל,

ויש להבין למה אמר לו בלשון ארמי ולא בלשון הקודש כמ"ש בתורה ואהבת לרעך כמוך,

ולפי דברינו יש לבאר, מכיוון והחוק של ואהבת לרעך כמוך, השכל האנושי אינו מבין איך לאהוב אדם רשע, אך לדברי הרב נאמרה חוקה זו כדי שנאמין בהפכיים, לפיכך נאמר בלשון ארמי שאין המלאכים מבינים משום שאין להם שייכות לזה.

יב, יכול ת"ח להיות נוקם ונוטרבתנאי שיהיה כנחש

כתיב, (ויקרא י"ט י"ח) "לא תקום ולא תטור את בני עמך, ואהבת לרעך כמוך"

איתא בגמרא (יומא כ"ג ע"א) ת"ח צריך להיות נוקם ונוטר **כנחש**, ע"כ,

איתא בגמרא (ערכין ט"ו ע"ב), מאי דכתיב (קהלת י"א) "אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון", לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך, ע"כ,

נקימה ונטירה יכולה להיות רק ללא הנאה כמו הנחשמהר"ר יהונתן

כתב בספר **תפארת יהונתן**, (מהרבי ר' יהונתן אייבשיץ), אמרו חז"ל (יומא כ"ג ע"א) ת"ח צריך להיות נוקם ונוטר כנחש, והיינו, **בשביל חבירו**, שאין לו הנאה מהנקמה, אז מותר לו לנקום ולנטור, **ולא בשביל עצמו**, וזהו **כנחש**,

וכך צריך להיות דבר הנקמה, **שהנקימה** יהיה **כנחש**, **ולא להנאתו** אלא בשביל אחרים, וזה שהסמך הכתוב, **לא תיקום ואהבת לרעך**, דהיינו בשביל רעך מותר אתה לתבוע עלבונך **ולנקום**

ולנטור בשבילו, אבל לא בשביל עצמו, וזה **כנחש**, עכ"ד,

שאלה בפירושו של הר"ר יהונתן

יש לשאול, דלפירושו, היה צ"ל, **לא תקום ולא תטור, ואהבת לרעך, מאי כמוך**, דלפירושו, רק בשביל רעך מותר לך לנקום, אבל בשביל עצמך לא, א"כ מאי **כמוך**, (ומבאר הר"א מ.ל.), שאם אוהב את עצמו יותר משאת חבירו, יש לחשוש שנהנה מהנקמה כלעצמו,

יג, ביאור לא תעמד על דם רעך בדרךצחות ע"ד המהר"ל והמהרש"א

כתיב (ויקרא י"ט ט"ז), "**לא תעמד על דם רעך**", כתב רש"י. **לא תעמוד על דם רעך** - לראות במיתתו, **ואתה יכול להצילו** כגון טובע בנהר וחיה או לסטים באים עליו, ע"כ,

ביאור המהר"ל בפסוק ידינו לא שפכו את הדם הזה

איתא בגמרא (סוטה מ"ה ע"ב), **כתיב** (דברים כ"א ז'), ידינו לא שפכה את הדם הזה ועיינינו לא ראו, וכי על דעתינו עלתה שזקני ב"ד שופכי דמים הן אלא שלא בא על ידינו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה,

כתב המהר"ל (חדושי אגדות ח"ב עמוד פ"ב), **ענין הלוויה שבפרשת עגלה ערופה**, עפ"י הכתוב, (בראשית ט"ו) **שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם**, וז"ל,

יש לך לפרש גם כן ענין הלוויה הזאת, הוא **הכבוד שעושים לו** שאין דוחים אותו רק מלואין אותו, וכאשר עושין לו כבוד זה לאדם שנברא **בצלם אלקים יש לו שמירה בדרך** שאין פגעים שולטין בו, **וכאשר אין מלואין** כאילו הם שופכים דמו, אשר **בצלם אלקים** ברא את האדם, והם מבזים את צלמו, כי כאשר מכבדין את האדם כבוד זה אל **צלם אלקים**, וכאשר **הצלם האלקי נחשב**, דבר זה עצמו שמירתו, **כי מלאכים מלואים את צלם האלקי הזה**, וכאשר אין מלואים אותו הרי כאילו מבזים את צלם האלקים בזה שופכין דמו, כי אצל שפיכת דם כתיב, **כי בצלם אלקים עשה את האדם**, שמזה תראה כי **שפיכת דם הוא אל צלם האלקים**, ע"כ.

איתא בגמרא (שבת קנ"א ע"ב), אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה, ע"כ,

כתב המהרש"א (שבת קנ"א ע"ב), ובענין דאימת האדם על החיות משום הנשמה שבו שהיא **צלם אלקים** וכיון שנדמה כבהמה וצלם אלקים אזל לו ממנו והרי הוא כשאר בהמה שהחיה שולטת בה,

מבואר בדברי המהר"ל והמהרש"א כי שפיכת דם האדם ע"י ליסטים או חיה רעה בדרך הוא משום שאין לו את צלם אלקים, ונדמה כבהמה, **ומבואר עוד** כי צלם אלקים בא אל האדם ע"י שמכבדין אותו ומלווין אותו, ולפיכך צריך ללוותו,

בכך יש לבאר בצחות הכתוב, לא תעמוד, פירוש אל תישאר **לעמוד** בשעה שחברך יוצא את העיר אלא לך ללוותו, וע"י כך תצילו, וכיוון רש"י, **לא תעמוד**, כי העמידה היא **על דם רעך** לראות במיתתו, **ואתה יכול להצילו** ע"י שתלווהו, ואין חיה או לסטים באים עליו,

יד, במה זכה חזקיהו המלך שדורו היה ראש וראשון לכל הדורות בלימוד התורה

כתיב (ויקרא כ' ג') "ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אותו מקרב עמו כי מזרעו נתן למלך", ובשתי המקומות פירש רש"י (מתורת כהנים) **פונה אני מכל עסקי ועוסק באיש ההוא**,

כתיב (ויקרא י"ז י') "ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם ונתתי פני בנפש האכלת את הדם",

איתא בגמרא (סנהדרין ס"ג ע"ב) אף חזקיה מלך יהודה ביקש אביו לעשות לו כן אלא שסכתו אמו סלמנדרא, ע"כ

וברש"י לעשות לו כן לשורפו באש כמו הספרים, אלא שסכתו אמו סלמנדרא, וברש"י סלמנדרא, הסך מדמה אין האור שולט בו,

אפשר לתת טעם, במה זכה חזקיהו שדורו היה ראש לכל הדורות בלימוד התורה שכל עסקיהם היה בתורה,

כדאיתא בגמרא (סנהדרין צ"ד ע"ב), עיי"ש, ובמהרש"א באריכות על ענין גודל לימוד התורה שהיה בימי חזקיהו,

וכך אפשר לומר, דלא מצינו בכל איסורים שבתורה, שנאמר **ונתתי פני, ואתן את פני,**

רק **במעביר בנו למולך, ובאיסור דם**, ומשום שזכה חזקיהו להנצל **מהמולך ע"י דם**, ורק בשתי איסורים אלו אמר הקב"ה **פונה אני מכל עסקי**, לכן אמר חזקיה, אף אני אעשה כן, **ופונה אני מכל עסקי**, לעסוק רק בדברי הקב"ה, ועשה, שיעשו כולם כן, כאמז"ל (סנהדרין צ"ד ע"ב), שנעץ חרב וכו' וזה הטעם שזכה כי בימיו **יפנו כולם מכל עסקיהם** לעסוק בתורה, ועיין עוד בענין אחז וחזקיה בסנהדרין ק"ד ע"א.

טו, טעם לסמיכות ואהבת לרעך כמוך, אל לא תקם ולא תטר

כתיב, (ויקרא י"ט י"ח), "לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ידוד",

אפשר לומר, כי לכך הסמיכה תורה את הציווי ואהבת לרעך כמוך, **אל לא תקם ולא תטר**, משום שאדם המיטיב עם חבירו, ואין לו סיבה לשנאותו, לא היתה תורה צריכה לומר, ואהבת לרעך, אך כאשר יש לאדם סיבה של נקימה ונטירה, אז אמרה תורה, אעפ"כ, ואהבת לרעך כמוך,

טז, הצד השווה בין פיגול ונותר לעבודה זרה

כתיב, (ויקרא י"ט ד'), "אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ידוד אלוהיכם, ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף, ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה",

כתב רש"י (ויקרא י"ט ה') לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת להאכל בתוך הזמן וכו', עוד כתב רש"י (ויקרא י"ט ז') יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו,

ביאור הכלי יקר למה סמך פיגול ונותר לעבודה זרה

כתב הכלי יקר (יומא דהילולא ו' אייר), ולא מצינו בכל התורה שהמחשבה פוסלת כמו המעשה, כי אם **בע"ז ובקרבן**, שאם חישב בשעת שחיטה לאוכלו חוץ לזמנו או חוץ למקומו פגול הוא לא ירצה,

ע"כ סמך מצוות אל תפנו אל האלילים המדברת בפנייה שבלב, אל מצות וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחוהו. כי בכל התורה דברים שבלב אינן דברים חוץ מב' אלו, עכ"ד הכלי יקר,

יז, ביאור סמיכות פיגול ונותר לע"ז

ע"ד עולם שנה נפש

נראה לתת טעם למה הסמיכה התורה מחשבת ע"ז אל מחשבת פיגול, ונותר, שרק שלשה דברים אלו, שהם ע"ז פיגול ונותר, איסורם במחשבה, כדברי הכלי יקר,

איתא בספר יצירה בג' דרכים ברא הקב"ה את העולם, בעולם, שנה, נפש, עולם הוא מקום, שנה הוא זמן, נפש הוא האדם,

רבינו סעדיה גאון, בפירושו לספר יצירה, (פרק ד'), כתב, החצה אלקים את ג' העדים ההמה, והעיד כי הוא אלקים חיים ואין זולתו,

עולם בפני עצמו,

שנה בפני עצמה,

נפש בפני עצמה,

ושלשתן מעידין כי הוא אחד ואין לו שני ואין עוד מלבדו ברוך הוא וברוך שמו יתברך, ע"כ,

לפי זה יש לבאר, שאיסור המחשבה צריך להיות גם כן נכלל מעולם, שנה, נפש,

וג' דברים אלו ע"ז, פיגול, נותר,

מכוונים כנגד עולם, שנה, נפש,

פיגול, שהוא חוץ למקומו, הוא בגדר עולם,

נותר, שהוא חוץ לזמנו, הוא בגדר שנה,

ועבודה זרה, שהוא איסור על האדם, הוא בגדר נפש,

ולכן הושוו והוסמכו פיגול ונותר, לע"ז.

יח, ביאור, למה משמר שבת,

וכהלכתו, מוחלין לו על עבודה זרה

איתא בגמרא (שבת קיח ב), כל המשמר "שבת" "כהלכתו", אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, ע"כ,

יש להבין, למה אמרו חז"ל כי שמירת שבת כהלכתו מביא מחילה אפילו על עבודה זרה,

איתא בגמרא (חגיגה דף י עמוד א), הלכות שבת - הרי הם כהררים התלויין בשערה, ע"כ,

איתא בגמרא, (סוכה נ"ב ע"א), לעתיד לבא, מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו, בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה,

הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה, יצר הרע, בתחילה דומה לחוט של בוכי (קורי עכביש), ולבסוף דומה כעבותות העגלה, שנאמר (ישעיהו ה' י"ח) "הוי מושכי העון בחבלי השוא, וכעבות העגלה חטאה", ע"כ,

כתב המהרש"א, (ד"ה דומה לחוט). נראה לפרש, משום דאמרו, דלצדיקים נדמה להר, ולרשעים לשער, לומר, דלא הו' ב' הפכים בנושא א', אלא,

דמתחלה דומה לשער, דמיון החוט של בוכי (קורי עכביש), היינו לרשעים, שאין רואין מה יהיה בסוף,

ולבסוף דומה להר, דמיון לעבות העגלה, היינו לצדיקים, שרואין מה יהיה בסופן, ומרחיקין מתחלת העבירה, עכ"ד המהרש"א,

איתא בגמרא (שבת דף קה עמוד ב) כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך. עד שאומר לו עבוד עבודה זרה, ע"כ,

איתא בגמרא (עבודה זרה דף מה עמוד א) כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם עבודת זרה.

מבואר, מכל הני חמשה מאמרי חז"ל, כי דרכו של יצר הרע לתעתע באדם בחוט השערה ועוד חוט השערה, עד שנעשה כהר, כאומרז"ל עשה כך ועשה כך עד וכו' עבודה זרה,

ועבודה זרה הוא ההר גבוה שנעשה מהשערה ועוד שערה ועוד שערה, והר גבוה הוא עבודה זרה כאומז"ל כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם עבודה זרה.

והלכות שבת הם הם הררים התלויים בשערה, לפיכך השומר הלכות שבת שהם הררים התלויים בשערה, מוחלים לן על עצוון עבודה זרה שנעשה ממה שאמר לו יצר הרע עשה כך

ועשה כך עד וכו', שהוא חוט השערה ועוד חוט השערה עד שאומר לו עבוד עבודה זרה. וזהו כל המשמר "שבת" "כהלכתו", אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש - מוחלין לו

בה, עיי"ש ובשפ"א יומא כג, ובמפרשי הרמב"ם,

יט, ואהבת לרעך כמוך והוי דן את כל האדם לכף זכות

איתא במשנה (אבות פרק א) יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב וקנה לך חבר **והוי דן את כל האדם לכף זכות**,

יש לפרש, שכאשר בא אדם לדון את חבירו, אין לו לקחת עובדה אחת ומכך לדונו, אלא יש לקחת בחשבון את כל פעולותיו של האדם, ובוודאי אז יימצא בו דברי זכות,

ובכך, מובנים דברי התנא שאומר והוי דן את כל האדם, שהל"ל והוי דן כל אדם, ולמה אמר "את כל האדם" אלא לומר לך כי כאשר תדון את מכלול האדם תמצא בו כף זכות,

ובכך יש לפרש, ואהבת לרעך כמוך, וכבר דנו בו כל שלטי הגבורים, לדעת מה זה "כמוך", ולפי דברנו יש לפרש, כמו שהאדם יודע על עצמו שאינו מושלם, אך כל אדם יאמר, שבמכלול הדברים יש בו דברים חיוביים, ובכך רוצה שידונו אותו, וזהו **ואהבת לרעך, כמו שאתה רוצה שידונו אותך**.

כ, עניין סמיכות ואהבת לרעך אל לא תקום ולא תטור

כתיב (ויקרא פרק יט פסוק יח) "לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'",

פרש"י ואהבת לרעך כמוך - אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה,

איתא בגמרא (יומא דף כג עמוד א) כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש - אינו תלמיד חכם.

כתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ז) אף על פי שיש רשות לחכם לנדות לכבודו אינו שבח לתלמיד חכם להנהיג עצמו בדבר זה, אלא מעלים אזניו מדברי עם הארץ, ולא ישית לבו להן, כענין שאמר שלמה בחכמתו גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך,

וכן היה דרך חסידים הראשונים שומעים חרפתם ואינן משיבין ולא עוד אלא שמוחלים למחרף וסולחים לו, וחכמים גדולים היו משתבחים במעשיהם הנאים ואומרים שמעולם לא נידו אדם ולא החרימוהו לכבודו, וזו היא דרכם של תלמידי חכמים שראוי לילך

יש לומר שרש"י הוסיף זה כלל שצריך גדול בתורה לנהוג, שגם אם פגעו בו לא יקום ולא יטור, אלא יוותר וימחול, וזהו לא תקום ולא תטור גם אם פגעו בך ומותר לך לנקום, תנהג בואהבת לרעך ואהבת לרעך כמוך אני ה',

כא ביאור ע"ד העקידה

איתא בילקוט שמעוני (פרשת קדושים רמז תריג) **ואהבת לרעך כמוך**, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה,

והקשו בה, איך ניתן ציווי לאהוב,

יש לעיין למה הוסיף רש"י זה כלל גדול בתורה,

יש לומר, ע"ד מה שפירש בעל העקידה הפסוק (שיר השירים פרק ה ב) אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחותי, רעיתי, יונתי, תמתי, ופירוש בעקידה על שיר השירים, אחותי רעיתי יונתי תמתי פייס אותה ודבר על לבה בד' מיני אהבה.

אחותי, היא האחות שהיא אהבה טבעית.

רעיתי, היא הריעות שהיא אהבת המועיל. רעהו העדולמי (בראשית ל"ח) דמיתוך רעיתי כמו שיבא בנמשל.

יונתי, היא אהבה זווגית כמה שאמר (כתובות ס"ג.) יונתך הזכרת. וי"א זוגתך הזכרת.

תמתי, אהבת טוב ושלמות. תמים תהיה (דברים י"ח) והיה תמים (בראשית י"ז)

לפי"ז יש לפרש ואהבת זה כלל, אל גדול בתורה, כמו שאתה אוהב גדול בתורה בגלל תמותו ושלמותו, ככה תאהב את חברך,

כב, מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון ביאור בטעם איסור ערלה

כתיב (ויקרא פרק יט פסוק כג) "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל"

איתא במדרש (רבה במדבר פרשה כה סימן ב) דרש רבי יהודה בן פזי **מי יגלה עפר מעיניך אדם**

כה, הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה

איתא במשנה (אבות פרק ב) והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות,

איתא במדרש (רבה קהלת פרשה ז פסקה טז) כל הענין של אלישע בן אבויה, ובסוף דבריו, מהיכן היה לו, ראה אדם אחד עלה לראש הדקל בשבת ונטל האם על הבנים וירד בשלום, ובמוצאי שבת, ראה אדם אחד עלה לראש הדקל ונטל הבנים ושלח את האם וירד והכישו נחש ומת, אמר, כתיב (דברים כ"ב) שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים, היכן טובו של זה והיכן אריכת ימיו של זה, ולא ידע שדרשה ר' עקיבא, למען ייטב לך בעולם שכלו טוב והארכת ימים לעולם שכלו ארוך,

איתא בגמרא (ירושלמי קידושין כב, ירושלמי פאה ג' ע"ב), מצוה קלה שלוח הקן, מצוה חמורה כבוד אב ואם. (וכן בפסיקתא רבתי פרשה כג' פיסקא ד', ילקוט שמעוני שמות רמז רח"צ)

לפי"ז אפשר לפרש המאמר, "והוי זהיר במצוה קלה, שהוא שלוח הקן, כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות", אם זה בעולם הזה, או בעולם שכולו טוב, כפי שדרשה רבי עקיבא.

כו, ניתן לשנות את הטבע

איתא (אבות פרק ב י) הם אמרו שלשה דברים. רבי אליעזר אומר, "ואל תהי נוח לכעוס" **איתא** (אבות דרבי נתן, פרק ט"ו, משנה ב') ואל תהי נוח לכעוס כיצד, מלמד שיהא עניו כהלל הזקן,

בפירוש **כסא רחמים מהחיד"א**, (על אבות דר"נ) כתב, הגם שהלל היה בטבעו רך וטוב,

הקב"ה נתן כח באדם, דהגם שטבעו קשה, יש כח בידו להפוך הטבע, ולהיות רך ונוח, והבא ליטהר מסייען אותו

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161555 נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com

הראשון שלא יכולת לעמוד על צוויך שעה אחת, והרי בניך ממתניין לערלה ג' שנים,

א"ר הונא כד שמע בר קפרא כך אמר, **יפה דרש ר' יהודה בן אחותי** הה"ד (ויקרא יט) "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל"

כג, טעם לאיסור ערלה בדרך הרמב"ם והרמב"ן

כתב הרמב"ם (במורה הנבוכים ג לו) הטעם באיסור ערלה, כי היו לחרטומים ולמכשפים בזמן ההוא מיני כשוף יעשו אותם בעת נטיעת האילנות ויחשבו כי בהם ימהר האילן להוציא פרו קודם זמנו הידוע במנהגו של עולם, ובבואו יקריבו את הפרי לפני העבודה זרה שעשו בשמה הכשוף ההוא, ולכך צותה התורה באסור הפרי הבא קודם שלש שנים שלא יבאו לעשות המעשים הרעים ההם, כי רובי האילנות יביאו פירות בשנה הרביעית. ושנאכלהו לפני השם, היפך אכלם אותו לפני עבודה זרה,

כתב הרמב"ן והאבן עזרא (ויקרא פרק יט פסוק כג) והמצוה הזאת דומה למצות הבכורים, ואמת הדבר עוד, כי הפרי בתחילת נטיעת האילנות רב הלחות דבק מאד מזיק לגוף ואיננו טוב לאכלה, כדג שאין לו קשקשת (ולעיל יא ט), והמאכלים הנאסרים בתורה הם רעים גם לגוף,

כד, בבנין אריאל מוכיח מהמדרש שאין זה הטעם

כתב **בבנין אריאל** ממוהר"ר שאול מאמסטרדם, וצריך ביאור מה נדרש יפה בזה דכתיב וכי תבואו וגו',

ונראה לפי מ"ש הראב"ע טעם לאיסור ערלה ג' שנים, דמתחלת הנטיעה עד ג' שנים יש ארס בפירות המזיק עי"ש,

ולפי טעמו אין לתמוה על אדם הראשון, כי אותו העץ לא היה בו ארס המזיק, כי תאוה הוא לעינים וטוב למאכל ונחמד להשכיל ככתוב בתורה, אבל מוכח דליתא להך טעמא, דא"כ אף בעת שבאו לארץ ומצאו נטוע נמי הי"ל לאסור, והאמת אינו כן כמבואר בערלה בפרק קמא מתני ב', עת שבאו אבותינו מצאו נטוע פטור, דכתיב **זנטעתם**, אלא ע"כ גזירת הכתוב הוא, וא"כ שפיר קמתמה על אדם הראשון, ועפ"ז מבואר המדרש, וק"ל.
